

EKONOMİK DEPREMİN OLASI TOPLUMSAL VE SİYASAL SONUÇLARI

29 Mart 2023

Yıldırım Koç

Türkiye ekonomisi adım adım bir ekonomik depreme doğru ilerliyor. Yerbilimciler bir bölgede deprem olacağını belirleyebilirler, ancak zamanını kestiremezler. Ekonomide durum daha kolaydır. Bazı değişkenlere bakarsınız. Bu değişkenler tehlikeli bir durumu gösteriyorsa, siyasal iktidarın bazı hamleleri bu krizi bir süre erteleyebilir; ancak genellikle her erteleme, ekonomik depremin etkisinin daha da büyümesine yol açar.

Ekonomik depremlerin veya krizlerin de toplumsal ve siyasal etkileri olur.

Türkiye'nin bir ekonomik depreme doğru adım adım ilerlediğini belirlemede bazı değişkenlere bakmak gerekir.

Birinci önemli değişken, devlet bütçesinin veya merkezi yönetim bütçesinin durumudur.

İkinci önemli değişken, Türkiye'nin döviz ihtiyacıdır.

Merkezi yönetim bütçesinin durumu her ayın 15'inde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan rapordan izlenebilir. 15 Mart günü yayımlanan rapora göre, 2023 yılının ilk iki ayındaki tablo çok kötü. 2022 yılının Ocak ve Şubat aylarında merkezi yönetim bütçesi 99,8 milyar lira FAZLA vermişti. 2023 yılının Ocak ve Şubat aylarında merkezi yönetim bütçesi 202,8 milyar lira AÇIK verdi.

Merkezi yönetim bütçesinin bu yıl 659,4 milyar lira açık vermesi bekleniyordu. Deprem ve seçim nedeniyle artacak harcamalar bu eğilimi daha da güçlendirecek. Bu gidişle, açık miktarı bir trilyon lirayı aşacak.

Bu açığın kapatılmasının yolu ise borç ve/veya para basılması.

Her iki yöntem de enflasyon oranının hızla yükselmesine neden olacak. Diğer bir deyişle, TÜİK'in gerçekliği yansıtmayan verilerine göre bile üç haneli TÜFE rakamlarına doğru ilerliyoruz.

İkinci konu, döviz ihtiyacımız.

Ne yazık ki Türk Lirası ile başka ülkelerden mal satın alamıyoruz. Diğer ülkelerle kendi paralarımızla ticaret yapalım önerisi de gerçekçi değil. Örneğin, 2023 yılı Şubat ayında Rusya'dan 4,1 milyar dolarlık ithalat yaptık. Buna karşılık, Rusya'ya yaptığımız ihracatın toplamı 1 milyar dolar. Şubat ayında Çin'den 3,1 milyar dolarlık ithalat yaptık. Çin'e yaptığımız ihracat 1 milyar doların altında. Diğer bir deyişle, uluslararası piyasalarda kabul gören dolar veya euro gibi dövize ihtiyacımız var.

İhracatımızla ithalatımız arasındaki fark (dış ticaret açığımız) hızla artıyor. 2022 yılının Ocak-Şubat aylarında ithalat fazlamız 18,3 milyar dolardı. 2023 yılının Ocak-Şubat aylarında ithalat fazlamız 26,4 milyar dolar oldu.

İthalatımızın ihracatımızı aşan bölümünde rekor düzeyindeyiz.

Dış ticarete böyle olunca, döviz kazancımız ile döviz harcamamız arasındaki fark da hızla büyüyor.

2021 yılının sonlarında ilan edilen yeni ekonomi programına göre, 2022 yılında Türkiye'nin döviz kazancı döviz harcamasından fazla olacaktı (cari fazla). Tam tersi oldu. Merkez Bankası'nın verilerine göre, ülkemizin döviz harcamasının döviz kazancının çok üstüne çıktığını (cari açık) görüyoruz. 2022 yılı Ocak ayında cari açığımız 6,9 milyar dolardı. 2023 yılı Ocak ayında 9,8 milyar dolara yükseldi. 2023 yılı Ocak sonu itibarıyla 12 aylık cari açığımız ise 51,7 milyar dolar oldu.

Bu durumun anlamı ise, büyük zorluklarla belirli bir düzeyde tutulan döviz fiyatlarının hızla yükseleceği bir güne doğru hızla ilerlediğimiz. Döviz fiyatlarındaki ani artış da Türkiye'deki fiyat düzeyinin artmasının önemli nedenlerinden biri olacak.

Diğer değişkenlere değinmiyorum. Ancak bu iki alandaki gelişme, Türkiye'de emekçi sınıf ve tabakaların hızlı bir mutlak yoksullaşma içinde olduklarını gösteriyor. Bu mutlak yoksullaşma, giderek zayıflayan bir iktidar karşısında büyük toplumsal ve siyasal tepkilere yol açar.

Seçimleri kim kazanırsa kazansın, seçimlerden sonra Türkiye'yi büyük bir ekonomik çöküntü bekliyor. Yaşanan ve uygulanan günlük politikalar nedeniyle yıkıcı etkisi gün geçtikçe daha da artan bir deprem söz konusu. İktidara kim gelirse gelsin, bu çöküntünün faturası başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve tabakalara yıkılmaya çalışılacak. Aç tilki fırın yıkar. Büyük bir mutlak yoksullaşma ve

zayıf bir iktidar algısı, büyük kitle eylemlerine yol açar. Yaklaşan bu büyük kitle eylemlerinin yaratacağı enerjinin hangi siyasal gelişmeler için değerlendirilebileceği ise, halka güven verebilecek kadar güçlü siyasal alternatiflere bağlı.